

Aan Bestuurlijk Platform Groene Hart (via cb@bestuurlijkplatformgroenehart.nl)
Van Jan Vente (namens de Utrechtse Groene Hart-gemeenten)
Datum 10 november 2023
Onderwerp CONCEPT Reactie NOVEX-Ontwikkelperspectief Groene Hart

Geachte leden van het Bestuurlijk Platform Groene Hart,

Het Groene Hart een waardevol landschap dat voor grote uitdagingen staat en voortdurend in beweging is. Het is ook een vitaal gebied waar naar hartenlust wordt gewoond, gewerkt en gerecreëerd. Het verdient daarom onze blijvende onverdeelde zorg en aandacht.

In dat licht hebben we met interesse kennis genomen van het concept ontwikkelperspectief. U heeft ons in de gelegenheid gesteld om hier inhoudelijk op te reageren. Middels dit memo adresseren we onze belangrijkste aandachtspunten.

Algemeen

- Inhoudelijk sluit het concept ontwikkelperspectief goed aan op de uitgangspunten voor de ruimtelijke ontwikkeling van de Utrechtse Groene Hart-gemeenten zoals geformuleerd in ons Integraal Ruimtelijk Perspectief. Dit aangevuld met nieuwe thema's en accenten die voortkomen uit onder andere het startpakket fysieke leefomgeving (zoals de doelen van het Nationaal Programma Landelijk Gebied).
- Wees explicieter over de status van het document en licht toe in welke mate er wordt voortgeborduurd op reeds vastgesteld beleid (zoals ons gezamenlijk perspectief). Het ontwikkelperspectief is ons inziens in zichzelf niet kaderstellend. We ondersteunen nadrukkelijk wél het idee dat dit document is bedoeld als een advies aan de aan het platform deelnemende gemeenten, dat beoogt richting te geven aan hun beleidsontwikkeling (bijvoorbeeld in omgevingsvisies). Op die manier kunnen gemeenten het ook van democratische legitimatie voorzien.
- Het document wint aan duidelijkheid als:
 - een beeld wordt toegevoegd met de begrenzing van het gebied en een overzichtskaart wordt opgenomen waarin een (ruimtelijke) vertaling van de thematische ontwikkelprincipes is weergegeven (zie ook concept ontwikkelperspectief NOVEX Utrecht-Amersfoort).
 - een toelichting wordt opgenomen over het proces van totstandkoming van dit ontwikkelperspectief en de relatie met andere rijk-regio trajecten zoals het provinciaal ruimtelijk voorstel en de provinciale programma's landelijk gebied (zodat het stuk zelfstandig leesbaar is).
 - Helder wordt toegelicht wat wordt bedoeld met 'ontwikkelprincipes' (zie hoofdstuk 4.1). Ook in relatie tot de status van het document.
- Het perspectief legt de nadruk op de kernopgaven (stabiliseren veenbodems, robuust inrichten watersysteem en door ontwikkelen waardevolle gebiedskenmerken), waardoor de uitwerking van andere opgaven die voor gemeenten belangrijk zijn met het oog op de leefbaarheid (zoals woningbouw, groene recreatie, economische bedrijvigheid en mobiliteit) ondersneeuwt. Concreet vraagt de sociaaleconomische vitaliteit van gemeenschappen als belangrijke drager van het landschap en daarmee opgave voor de ontwikkeling van het Groene Hart daarom meer aandacht in hoofdstuk 2.

Een aantal meer thematische aspecten waarop het stuk wat ons betreft aanscherping of aanvulling behoeft is hieronder weergegeven.

Landschappelijke hoofdstructuren en ruimtelijke dragers

Alle ontwikkelingen in het Groene Hart zijn ruimtelijk verbonden met het landschap. Een vertaling naar landschappelijke hoofdstructuren of karakteristieke ruimtelijke dragers is nog niet gemaakt (dit in tegenstelling tot bijvoorbeeld ons Integraal Ruimtelijk Perspectief of het concept Utrechts Programma Landelijk Gebied). Voorbeelden: de hoger gelegen stroomruggen en waterstromen of een onderscheid naar de verschillende veengebieden waaronder klei op veen en pure veengebieden. Het document wint aan betekenis als dit (bijvoorbeeld in hoofdstuk 3) nader wordt toegelicht of verbeeld.

Ontwikkelpincipe 3: afwentelen voorkomen

Licht helder toe wat er bedoeld wordt met het 'voorkomen van afwentelen'. Wij vinden het van belang dat het gebied zoveel als mogelijk voorziet in mogelijkheden en behoeften van de huidige generatie inwoners, zonder dat dit ten koste gaat van die van toekomstige generaties. Afwentelen in 'tijd' moeten we daarom voorkomen.

In het geval van afwentelen naar 'plaats' (bij ingrepen in het ene gebied moeten negatieve effecten op andere gebieden en wie daar leven en werken zoveel als mogelijk worden voorkomen), spreken we liever over 'wederkerigheid'. Het Groene Hart kan mogelijk een bijdrage leveren in het oplossen van opgaven aan de (stedelijke) randen (bijvoorbeeld op het gebied van wonen, energie, waterberging en mogelijkheden voor recreatie) én andersom (bijvoorbeeld met het oog op leefbaarheid). De dialoog hierover is van het grootste belang.

Ontwikkelpincipe 5: perspectief voor agrarische ondernemers

Het agrarisch gebruik is traditioneel een drager van de cultuur-historische waarde van het landschap in het Groene Hart. Goed dat er aandacht is voor een duurzaam agrarisch toekomstperspectief en het ontwikkelen van nieuw verdienvermogen (met bijvoorbeeld een langjarige vergoeding voor groenblauwe diensten). De uitwerking op dit thema is echter nog te summier. De suggestie om dit te verdiepen óf explicieter te verwijzen naar de provinciale programma's landelijk gebied.

Ontwikkelpincipe 6: bedrijvigheid

We ondersteunen het streven om prioriteit te geven aan sectoren die passend zijn bij het Groene Hart (zoals de maakindustrie). De combinatie van een groeiend aantal inwoners, de ruimte die nodig is voor het MKB en de transitie op weg naar een circulaire economie (die tijdelijk veel extra ruimte vraagt) betekenen echter meer vraag naar bedrijvigheid en locaties. Als die groei binnen de bestaande ruimte moet, dan moeten met name grotere bedrijven worden uitgeplaatst om die ruimte te benutten voor groeiers. Die schuifruimte is er nu (vaak) niet. Wat ons betreft is ontwikkelprincipe 6 daarmee te strikt en beperkend geformuleerd. Het Groene Hart moet immers naar de toekomst toe ook economisch vitaal kunnen blijven. Daartoe is er letterlijk ruimte nodig voor ondernemerschap.

Ontwikkelpincipe 7: woningbouw

Het bouwen van woningen wordt in het stuk vooral als dreiging geformuleerd (in termen van beperkingen en voorwaarden). Dit terwijl er een grote woningbouwopgave is én woningbouw belangrijke waarden kan versterken (als je het maar goed en op de goede plek doet). Denk aan het verbeteren van leefbaarheid, doorstroming, bewoners behouden, draagvlak voorzieningen, et cetera. Hiermee draagt woningbouw bij aan de vitaliteit van de (kleine) kernen. Onze oproep is om dit ontwikkelprincipe daarom genuanceerder te formuleren en daarin ook de wederkerigheid zoals genoemd onder ontwikkelprincipe 3 te benoemen.

Bovendien is het principe 'bouw woningen en bedrijventerreinen bij voorkeur op kleigronden en niet in veengebieden' wel erg kort door de bocht. Graag meer aandacht voor de verschillende veengebieden: klei op veen en pure veengebieden (de problematiek is hierbij anders) én andere

structurerende principes bij woningbouw zoals verkeersassen (o.a. A12, A2, A27), rivieren (o.a. Oude Rijn, Vecht en Hollandse IJssel), ov-knooppunten en vitaliteit van kernen (zie onder).

Aanvullend ontwikkelprincipe: intensiveren regiopoorten

Inzetten op intensivering en het mengen van functies (woon-werkmilieus) bij ov-knooppunten is wat ons betreft een belangrijk uitgangspunt. Dit sluit ook aan bij ons principe van nabijheid waarbij functies als wonen, werken en voorzieningen steeds meer worden gemengd en dat in de directe leefomgeving ook groen aanwezig is. Naarmate de ov-bereikbaarheid van een plek groter is, stijgt de dichtheid. De regiopoorten Woerden en Breukelen worden in dat kader al genoemd. *Het verzoek is om hier een extra ontwikkelprincipe over toe te voegen.*

Aanvullend ontwikkelprincipe: vitaliteit van kernen

Dit is een belangrijk onderwerp voor onze gemeenten. Daarom het verzoek om de mogelijkheid voor ontwikkeling van vitale kernen als extra ontwikkelprincipe toe te voegen. De ontwikkeling van kernen is gericht op het behoud en de verbetering van de leefbaarheid en maatschappelijke voorzieningen (zoals onderwijs, zorg, sport en kunst en cultuur) in de nabijheid die door demografische ontwikkelingen onder druk staan. Vitale kernen hebben ruimte nodig om gestalte te geven aan de gewenste dynamiek, veelal door woningbouw. Soms is er genoeg ruimte binnen de kernen zelf, maar soms is uitleg nodig. Belangrijke thema's zijn het creëren van ruimte voor doorstroming in de lokale woningmarkt (met name voor senioren en jongeren) en het ondersteunen van bestaande voorzieningen (ook voor wat betreft mobiliteit) en werkgelegenheid. Het lokale midden- en kleinbedrijf speelt een belangrijke rol in de maatschappelijke structuur. Ook het behouden van voldoende werkgelegenheid, vooral in de maakindustrie, is voor verschillende vitale kernen een belangrijk thema.

Aanvullend ontwikkelprincipe: investeren in hoogwaardig groenblauw raamwerk

De aandacht voor onze ambitie om te investeren in een hoogwaardig groenblauw raamwerk ontbreekt. Het groenblauwe raamwerk is belangrijk voor de verbindingen tussen de meer verstedelijkte gebieden rondom en in het Groene Hart (waaronder Utrecht, IJsselstein, Stichtse Vecht en Woerden) en het landelijk gebied en voor de leefkwaliteit van aangrenzende woon- en werkgebieden. Er liggen kansen om de kwaliteit en beleefbaarheid van verschillende landschappen te verbeteren en groene scheggen te versterken tot een groenblauw raamwerk dat stad en landschap beter met elkaar verbindt. Dit sluit ook aan bij de aanpak van Groen Groeit Mee. Ook de plassengebieden zijn hierin een belangrijk bouwsteen. Deze gebieden spelen ook een belangrijke rol bij de ontwikkeling van recreatie voor de inwoners van het Groene Hart en de bezoekers uit de omgeving. *We stellen voor hier een extra ontwikkelprincipe over toe te voegen.*

Tenslotte

We kijken ernaar uit om de komende jaren samen vorm te geven aan een vitaal Groene Hart waarin we recht doen aan de opgaven die er spelen op het gebied van woningbouw, energie, mobiliteit, bodemdaling, klimaatverandering, natuur en biodiversiteit én aan alle mensen die er wonen, werken en recreëren.

Namens de Utrechtse Groene Hart gemeenten,

Jan Vente